

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Філологічний факультет

Кафедра української мови, літератури та журналістики

На правах рукопису

**ПІДГОТОВКА Й ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВОЄННІ
ЗЛОЧИНИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В ЧАСИ ОКУПАЦІЇ РОСІЙСЬКОЮ
АРМІЄЮ
(практичний проєкт)**

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього рівня – магістр

за спеціальністю – Журналістика

Освітньо-професійна програма – Журналістика

здобувача вищої освіти

заочної форми навчання

групи МЖ24

Євсюкової Аліни Дмитрівни

Роботу розглянуто й допущено до

захисту

на засіданні кафедри

(протокол №____ від_____)

Науковий керівник –

Завідувач кафедри

доктор філологічних наук, професор

_____ Т. Л. Хомич

Степаненко Микола Іванович

Чернігів – 2025

АНОТАЦІЇ

Євсюкова А.Д. Підготовка й висвітлення інформації про воєнні злочини на Чернігівщині в часи окупацією російською армією.

Магістерську роботу присвячено комплексному аналізу поняття воєнного злочину в контексті міжнародного права та особливостям його висвітлення журналістами. Схарактеризовано сутність воєнних злочинів, їхню юридичну кваліфікацію відповідно до міжнародних договорів. Розглянуто міжнародні норми та національне законодавство України, зокрема статтю 438 Кримінального кодексу України, що визначає відповідальність за порушення законів і звичаїв війни. З'ясовано роль журналістики у фіксації, документуванні та висвітленні воєнних злочинів, які скоїли російські війська на території Чернігівської області в 2022 році. Представлено системну хронологію окупації регіону, типологію зафіксованих злочинів — умисні вбивства цивільних, катування, використання «живого щита», обстріли цивільної інфраструктури, сексуальне насильство та знищення культурної спадщини. Особливу увагу приділено зафільмованим свідченням і ролі місцевих журналістів («Суспільне Чернігів», «Новий Чернігів») у зборі доказів, збереженні пам'яті про події та формуванні інформаційного спротиву агресорові.

Ключові слова: воєнний злочин, міжнародне гуманітарне право, журналістика, Чернігівщина, документування, Римський статут, етика журналіста, розслідувальна журналістика, російсько-українська війна.

Yevsiukova A.D. Preparation and Coverage of Information about War Crimes in the Chernihiv Region during the Russian Army Occupation

The master's thesis is devoted to a comprehensive analysis of the concept of war crimes in the context of international law and the specifics of their coverage by journalists. The study characterizes the essence of war crimes and their legal

qualification according to international treaties. It examines international norms and the national legislation of Ukraine, in particular Article 438 of the Criminal Code of Ukraine, which establishes liability for violations of the laws and customs of war. The role of journalism in recording, documenting, and reporting war crimes committed by Russian troops in the Chernihiv region in 2022 has been clarified. The research presents a systematic chronology of the region's occupation and a typology of the recorded crimes — deliberate killings of civilians, torture, the use of “human shields,” shelling of civilian infrastructure, sexual violence, and the destruction of cultural heritage. Particular attention is paid to recorded testimonies and the role of local journalists (“Suspilne Chernihiv,” “Novyi Chernihiv”) in collecting evidence, preserving the memory of events, and forming informational resistance to the aggressor.

Keywords: war crime, international humanitarian law, journalism, Chernihiv region, documentation, Rome Statute, journalistic ethics, investigative journalism, Russian-Ukrainian war.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВОЄННИЙ ЗЛОЧИН ЯК ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І СПЕЦИФІЧНЕ ЯВИЩЕ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	10
1.1. Визначення та юридична кваліфікація воєнних злочинів.....	10
1.2. Роль журналістики у висвітленні воєнних злочинів.....	11
1.3. Принципи роботи журналістів у зонах бойових дій.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ.....	15
2.1. Передумови та хронологія окупації Чернігівщини.....	15
2.2. Типологія воєнних злочинів, скоєних російськими військами на територій Чернігівської області.....	16
2.3. Зафільмовані свідчення про воєнні злочини на території Чернігівщини	18
РОЗДІЛ 3. ВИСВІТЛЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗМІ.....	20
3.1. Медіапростір і висвітлення подій на Чернігівщині. Проблематика висвітлення.....	20
3.2. Воєнні злочини в Чернігівській області. Катівня у селі Вишневе, вбивство цивільних полонених.....	22
3.3. Роль місцевих журналістів у висвітленні воєнних злочинів та пошуках жертв і свідків.....	24
3.4. Документальний проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому»...26	
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33
ДОДАТКИ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми. Воєнні злочини — порушення міжнародного гуманітарного права. Події, що розгорнулися в Україні після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в лютому 2022 року, зокрема в Чернігівській області, яскраво засвідчили масштаби насильства та цинізму агресора щодо цивільного населення. У цьому контексті особливої ваги набуває роль журналістики, яка покликана не лише інформувати, а й документувати, зберігати правду та сприяти притягненню винних до відповідальності. Посилює актуальність те, що висвітлення воєнних злочинів вимагає від медіа високих стандартів об'єктивності, етики та професійної стійкості, особливо в умовах загрози життю представників ЗМІ та психологічного тиску на них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації, присвячені документуванню й висвітленню воєнних злочинів на Чернігівщині під час окупації російськими військами, охоплюють кілька ключових напрямів: правову базу та міжнародні механізми розслідування (звіти ООН, Міжнародного кримінального суду, Центру громадянських свобод, Truth Hounds), методики збору доказів і цифрової верифікації (OSINT, супутникові знімки, геолокація), а також роль журналістики у формуванні суспільного сприйняття злочинів і боротьбі з дезінформацією. Особлива увага приділяється етиці роботи зі свідками, безпеці журналістів і постраждалих. Значна частина досліджень також зосереджена на прогалинах у верифікації фактів та створенні баз даних свідчень. Для створення магістерського проєкту були проаналізовані звіти міжнародних громадських організації таких як Truth Hounds. Дослідження розширює знання про роботу журналіста під час війни. А саме : про збирання, аналізування та поширення інформації про воєнні злочини, та відповідальність, яку бере на себе кореспондент працюючи із такою інформацією. Результати досліджень можуть бути використані для забезпечення системного, достовірного й

етичного документування воєнних злочинів, яке може стати доказовою базою для міжнародних судових процесів і механізмів притягнення до відповідальності осіб, причетних до злочинів проти цивільного населення Чернігівщини.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідити воєнний злочин як правове та журналістське явище, проаналізувати його прояви на Чернігівщині та охарактеризувати особливості медійного висвітлення подібних подій на прикладі діяльності журналістів «Суспільне Чернігів» у період деокупації Чернігівської області. На приклад, репортаж з села Ягідне Чернігівської області за 8 квітня 2022 року «Людей катували і вбивали: репортаж із села Ягідне біля Чернігова», це перший репортаж місцевого ЗМІ про події російської окупації у березні 2022 року. Після цього кореспонденти Суспільного системно висвітлюють воєнні злочини російської армії на території Чернігівщини.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. розглянути юридичне визначення та кваліфікацію воєнних злочинів;
2. з'ясувати специфіку роботи журналістів у зонах бойових дій;
3. вивчити передумови та хронологію окупації Чернігівської області;
4. проаналізувати типи злочинів та свідчення очевидців;
5. дослідити особливості висвітлення подій у місцевих ЗМІ
6. підготувати інформаційний продукт. Документальний проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» розповідає про системні злочини армії РФ під час окупації Чернігівської області у 2022 році.

Об’єкт дослідження — журналістика як інструмент документування та висвітлення воєнних злочинів.

Предмет дослідження — особливості висвітлення злочинів проти цивільного населення Чернігівщини в місцевих та національних медіа (на прикладі документального проєкту Суспільне Чернігів «Я тут Закон. катівня у Вишневому»).

Практичне значення роботи. Дослідження може бути корисним журналістам, правозахисникам, викладачам і студентам факультетів журналістики, а також усім, хто займається питаннями фіксації порушень прав людини в умовах війни.

Методи дослідження. У дослідженні використано загальнонауковий метод аналізу, а саме вивчення нормативно-правових документів, контент-аналіз публікацій місцевих ЗМІ, інтерв’ювання потерпілих, які постраждали від вчинених російськими військовими злочинів. Застосовано аналітичний метод моделювання, основу якого становить свідчення подій, їх аналіз.

Наукова новизна. У роботі систематизовано випадки воєнних злочинів у Чернігівській області в контексті їхнього медійного висвітлення, а саме воєнні злочини у селі Вишневе Чернігівської області. Проаналізовано внесок місцевих журналістів у збереження правди про події російсько-української війни. Уперше розроблено наукову модель документування воєнних злочинів в конкретно взятому регіоні – Чернігівщина, яка сприяла випрацюванню нового підходу до документалістики загалом і до збору доказової бази зокрема. Уточнено поняття «журналістське документальне розслідування воєнних злочинів», у фокусі якого елементи аналітики, документування, розслідування, фіксації події в часі. Установлено практичний ефект цієї моделі, зокрема

запропоновано конкретний інструмент для медійників, які фіксують наслідки воєнних дій.

Основний зміст роботи. У магістерському проєкті розглянуто особливості журналістського документування та висвітлення воєнних злочинів. У першому розділі досліджено юридичні класифікації воєнних злочинів та розкрито роль журналістів у роботі з такими матеріалами. У другому розділі представлено хронологію подій в Чернігівській області в лютому-березні 2022 року, проведено типологізацію злочинів. Третій розділ присвячено роботі медіа в умовах оточення та після деокупації області. Окремим пунктом розкрито роботу над документальним проєктом Документальний проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому», що є прикладом журналістського документування і розслідування воєнних злочинів вчинених армією РФ.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Також додано виготовлений проєкт – «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» : <https://www.youtube.com/watch?v=UgCp6PWIFz8>

Теоретичне значення роботи. Робота розширює наукове розуміння журналістської діяльності в екстремальних умовах збройного конфлікту, органічно доповнює теоретичні уявлення про взаємодію журналістики й міжнародного права в процесі фіксації та інтерпретації воєнних злочинів.

Гіпотеза дослідження. Якісна, етична та фактологічно точна журналістика в зоні бойових дій сприяє не лише формуванню об'єктивного сприйняття подій у суспільстві, а й слугує інструментом міжнародної правової боротьби з агресором.

Апробація результатів досліджень. Апробація результатів магістерського проєкту. Основні положення роботи виголошено в повідомленнях на конференціях:

- II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців «Світ у медіа, медіа у світі: тенденції і перспективи» (Київ, 28 жовтня 2024),
- II Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями філологічних, лінгводидактичних і соціальнокомунікаційних досліджень» (Івано-Франківськ – Херсон, 28-29 листопада 2024),
- Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців і студентів «Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді» (Чернігів, 25 березня 2025),
- II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікація» (Київ, 3 квітня 2025).

Положення роботи викладено в таких публікаціях:

1. Євсюкова А.Д. «Чернігівська періодика про воєнні злочини в часи окупації російською армією (2022 рік)». *Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців і студентів (м. Чернігів, 25 березня 2025 року)*. Чернігів, 2025. С. 174-175
2. Євсюкова А.Д. «Воєнні злочини та їх висвітлення в медіа: проблеми об'єктивності й етики». *Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікація. Збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 квітня 2025 року)*. Київ, 2025. С.37-38.

РОЗДІЛ 1. ВОЄННИЙ ЗЛОЧИН ЯК ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І СПЕЦИФІЧНЕ ЯВИЩЕ ЖУРНАЛІСТИКИ

1.1. Визначення та юридична кваліфікація воєнних злочинів

Воєнний злочин — порушення законів та звичаїв війни. Воєнні злочини належать до сфери міжнародного кримінального права [1]. Вони становлять серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, які відбуваються під час збройних конфліктів. Ці злочини включають умисні напади на цивільне населення, катування, сексуальне насильство, незаконне переміщення осіб, руйнування цивільної інфраструктури без військової необхідності та інші дії, що суперечать законам і звичаям війни. Їх кваліфікацію та переслідування регулюють міжнародні договори, зокрема Женевська конвенція 1949 року та їхні додаткові протоколи, а також Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року. Згідно із Женевськими конвенціями, воєнними злочинами визнають дії, що порушують основні права людей, які не беруть участі в бойових діях. Ідеться про вбивства, тортури, жорстоке поводження, взяття заручників, а також умисне завдання страждань чи серйозних тілесних ушкоджень. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій розширює перелік заборонених дій, включаючи напади на цивільні об'єкти та використання заборонених методів ведення війни [1]. Римський статут Міжнародного кримінального суду визначає воєнні злочини як серйозні порушення законів і звичаїв, що їх застосовують під час міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів. До таких належать: умисне вбивство, катування, узяття заручників, умисне спричинення великих страждань або серйозних тілесних ушкоджень, а також умисне знищення або привласнення майна, не виправдане військовою необхідністю. Україна імплементувала міжнародні норми у своє законодавство, стаття 438 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за порушення законів та звичаїв війни, включаючи жорстоке поводження з військовополоненими чи цивільним

населенням, депортацію, використання заборонених засобів ведення війни тощо. Це дає підстави правоохоронним органам розслідувати воєнні злочини скоєні на території України. Важливо вказати, що міжнародне право визнає принцип універсальної юрисдикції щодо воєнних злочинів. Це означає, що будь-яка держава має право переслідувати людей, підозрюваних у скоєнні злочинів, незалежно від місця їх учинення або громадянства підозрюваного чи жертви [2]. Такий підхід забезпечує можливість притягнення до відповідальності осіб, які вчинили воєнні злочини. У контексті сучасних збройних конфліктів, зокрема російсько-української війни, питання документування та розслідування воєнних злочинів набуває особливої актуальності. Журналісти, правозахисники та міжнародні організації відіграють важливу роль у зборі доказів, фіксації свідчень та інформуванні суспільства про порушення міжнародного гуманітарного права. Їхня діяльність сприяє не лише встановленню істини, але й забезпеченню справедливості для жертв та запобіганню безкарності за скоєні злочини.

1.2. Роль журналістики у висвітленні воєнних злочинів

Журналістика, особливо розслідувальна, відіграє ключову роль у висвітленні воєнних злочинів, які часто залишаються поза полем зору міжнародної спільноти через складність доступу до зони конфлікту обмеження з боку воюючих сторін або відсутність офіційних розслідувань. Саме журналісти першими повідомляють про порушення міжнародного гуманітарного права, що дозволяє ініціювати подальші правові дії, у тому числі в рамках міжнародних трибуналів чи національних судових систем. В Україні після 24 лютого 2022 року журналісти стали джерелом численних свідчень щодо ймовірних злочинів проти людяності. Наприклад, фотографії та відео з Бучі, зняті міжнародними кореспондентами, серед яких були представники CNN, BBC, The New York Times, Reuters облетіли весь світ і стали підставою для відкриття проваджень у Міжнародному кримінальному суді. Для ефективного викриття злочинів журналісти використовують як

традиційні методи репортажу (виїзд на місце, інтерв'ю зі свідками, фото- і відеофіксація), так і сучасні інструменти, зокрема:

1. аналіз супутникових знімків;
2. використання відкритих джерел (OSINT);
3. цифрова верифікація даних;
4. співпраця з правозахисними організаціями.

Так, Bellingcat, міжнародна спільнота розслідувальних журналістів, застосувала OSINT-методи для аналізу подій у Сирії, Україні та інших гарячих точках. Їхнє розслідування катастрофи MH17 стало одним із перших прикладів успішного використання відкритих даних у доведенні відповідальності конкретних військових підрозділів [3]. Журналісти також співпрацюють із правозахисниками для верифікації інформації.

1.3. Принципи роботи журналістів у зонах бойових дій

Робота журналістів у зонах бойових дій супроводжується значними професійними, етичними та фізичними викликами. Висвітлюючи конфлікти та воєнні злочини, журналісти повинні дотримуватися не лише стандартів професійної етики, але й міжнародних принципів безпеки, гуманітарного права та достовірності. Їхня діяльність у таких умовах потребує особливої відповідальності, бо помилка може мати наслідки як для самого журналіста, так і для жертв конфлікту чи глядачів. **Принципи роботи журналістів у зонах бойових дій:** правдивість і точність, нейтральність і незалежність, безпека журналіста, етичне висвітлення трагедії, захист джерел і свідків.

1. Правдивість і точність

Першочерговим завданням журналіста залишається збір, перевірка та поширення достовірної інформації. У зонах воєнного конфлікту це особливо

важливо, оскільки будь-яке викривлення фактів може бути використане сторонами конфлікту як інструмент пропаганди.

2. Нейтральність і незалежність

Журналісти не мають ставати на бік жодної сторони конфлікту.

3. Безпека журналіста

Робота в зоні бойових дій передбачає підвищений ризик для життя. Журналіст повинен:

1. проходити навчання з безпеки та першої медичної допомоги;
2. мати бронежилет і шолом з позначенням «PRESS»;
3. чітко дотримуватись інструкцій військових чи супроводу;
4. мати зв'язок з редакцією або колегами.

4. Етичне висвітлення трагедій

Журналіст має уникати сенсаційності та експлуатації людського горя. Зйомка тіл загиблих, поранених, зруйнованих будинків має здійснюватися з обережністю, повагою до гідності жертв. Важливо не лише повідомляти про трагедію, а й не завдавати додаткової шкоди.[4]

5. Захист джерел і свідків

У зонах конфлікту розголошення особистих даних може поставити під загрозу життя свідків, жертв чи інформаторів. Тому журналісти повинні:

використовувати псевдоніми або змінювати голос/обличчя у відео;
дотримуватися конфіденційності;
чітко пояснювати респондентам, як буде використана надана ними інформація.

6. Співпраця з міжнародними організаціями

Журналісти часто взаємодіють з гуманітарними або правозахисними організаціями (наприклад, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Amnesty International, ООН), які можуть надавати доступ до інформації, зони бойових дій чи звітів. Робота журналіста в зоні бойових дій вимагає дотримання чітких стандартів етики, безпеки та об'єктивності. Дотримання цих принципів не лише забезпечує якість інформації, але й формує довіру до медіа в очах суспільства. У часи війни журналістика стає інструментом правди й водночас професією, що вимагає максимальної відповідальності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

2.1. Передумови та хронологія окупації Чернігівщини

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало фінальним актом багаторічної агресії, яка від 2014 року набирала обертів. Чернігівщина, розташована поблизу кордонів з Росією та Білоруссю, від перших годин війни опинилася в епіцентрі бойових дій. Російські війська з боку Білорусі та Росії перейшли державний кордон у Чернігівській області й розпочали наступ у напрямку Києва та Чернігова. Регіон із мирного і спокійного українського прикордоння перетворився на арену масових воєнних злочинів. У перші дні війни російські війська перетнули державний кордон України в напрямку Нових Юрковичів (Білорусь), захоплюючи північні території Чернігівщини. Міста Городня, Седнев, Слобода, а згодом і околиці Чернігова стали плацдармом для наступу на Київ, а також місцем масових порушень міжнародного гуманітарного права.

Особливо запеклим було протистояння за Чернігів. Російські війська здійснювали системні обстріли житлових кварталів, цивільної інфраструктури, шкіл, лікарень та черг за гуманітарною допомогою. 3 березня — один із найбільш трагічних днів: на центральний район Чернігова впали авіабомби. Загинуло 47 людей, серед них діти, пенсіонери, медики. Через два тижні, 16 березня, обстріляли чергу за хлібом. 18 загиблих, десятки поранених. Паралельно російські підрозділи на тимчасово окупованих територіях удавалися до актів насильства, залякувань, пограбувань, катувань, убивств і зґвалтувань. Поруч із Черніговом російські війська закріплювалися в селах. У Ягідному маленькому селі — росіяни загнали до шкільного підвалу 350 місцевих жителів, де їх утримували 28 днів у неволі. 11 цивільних в'язнів померли від задухи та відсутності медикаментів.[5] Упродовж тижнів вони сиділи на холодному бетоні, у темряві, поряд із тілами мертвих. Окупація півночі області тривала до кінця березня — початку

квітня 2022 року. У селів Вишневе, що за тридцять кілометрів до Чернігова у бік Білоруси, росіяни організували катівню у приміщенні старого лісгосп заводу. В ньому і утримували братів трьох Куліченків. Яких у середині березня 2022 року вивезли за село та розстріляли, одному із них — Миколі Куліченку вдалось вижити, саме він став свідком воєнних злочинів росіян у судових процесах. Його історію, ми досліджуватимемо у цьому магістерському проєкті.[6] 3 квітня Міноборони України офіційно заявило про звільнення Чернігівської області від ворожих сил. Але на той момент уже були задокументовані численні випадки, які свідчили про скоєння систематичних воєнних злочинів.

2.2. Типологія воєнних злочинів, скоєних російськими військами на території Чернігівської області

Типологія воєнних злочинів — це систематизована класифікація різних форм воєнних злочинів за характером, способом скоєння, об'єктом посягання та правовими ознаками. Ось основні типи воєнних злочинів: **умисні вбивства цивільних осіб** [розстріли без суду (позасудові страти) у Старому Бикові], **тортури, нелюдське або принизливе поведіння** (катівня у Вишневому, побиття, підвішування, психологічне знущання),

застосування «живого щита» (утримання людей у школі в Ягідному як прикриття для штабу військових), **обстріли цивільної інфраструктури без військової необхідності** (авіаудари по житлових кварталах Чернігова, хлібній черзі), **сексуальне насильство під час окупації** (приклади зафіксовано ООН у селах Чернігівської області), **умисне знищення культурних та релігійних об'єктів** (удар по обласному драматичному театру імені Тараса Шевченка в Чернігові (2023)). Війна на Чернігівщині мала не лише фронтову, а глибоко цивільну площину. І саме тому ми маємо говорити не просто про «випадки насилля», а про системні **воєнні злочини**, що відбувалися з грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права. Чернігів та його передмістя стали об'єктами численних авіа- та артобстрілів. Мішенями були

не військові частини, а лікарні, школи, ринки, житлові квартали. Ось приклади воєнних злочинів, зафільмованих і задокументованих ЗМІ безпосередньо за декілька хвилин після того, як він стався:

3 березня 2022 року: потужна серія авіаударів по спальному району Чернігова. Загибло 47 осіб, фотографії тіл, накритих ковдрами та знищених будинків облетіли світ. [7]

16 березня 2022 року: російські солдати відкрили вогонь по людях, які стояли в черзі за хлібом. Загибло щонайменше 18 осіб. [8]

Можна навести приклади інших воєнних злочинів, вчинених росіянами на Чернігівщині, зокрема, використання цивільного населення як «живого щита»: **Село Ягідне**, яке біля Чернігова, стало не лише географічною точкою на мапі воєнних злочинів. Воно стало своєрідним символом. Тут 366 мешканців, із 69 дітьми, були насильно зведені до шкільного підвалу, де їх утримували з 5 до 31 березня. Умови — поза межами гуманного: повна темрява, без вентиляції, туалету, їжі. Люди сиділи тісно, обличчя до обличчя, дихали тим самим повітрям, поки хтось поруч не помирав. 11 осіб не пережили цього підвалу.

Катівня в селі Вишневе (Ріпкинський район). У Вишневому російські війська 25 лютого 2022 року встановили пункт командування в місцевій школі, а в підвалі — справжню катівню. На пилорамі поблизу теж облаштували місце для тортур: кілька приміщень — з одного боку «відпочинкові кімнати», з другого — камери без світла, води чи тепла. Там утримували цивільних та військовополонених. Систематично допитували їх і катували. Зафіксовані випадки розстрілів українських цивільних та військовослужбовців у селах Вишневе, Лукашівка, Ягідне, Нова Басань.

2.3. Зафільмовані свідчення про воєнні злочини на території Чернігівщини

У 2022 році Чернігівська область зазнала значних руйнувань та страждань унаслідок російської військової агресії. Місцеві засоби масової інформації відіграли ключову роль у документуванні й висвітленні воєнних злочинів, що їх скоїли окупанти, які ще зовсім недавно називали себе братами.

Для пропонованого дослідження обрано низку місцевих видань, зокрема «Суспільне Чернігів», «Новий Чернігів». Хронологічний зріз охоплює період з лютого до квітня 2022 року. У процесі опису використано метод контент-аналізу публікацій, інтерв'ю з журналістами та експертами, а також прийоми компаративного аналізу для здійснення порівняння крайових видань із національними та міжнародними джерелами. Місцеві ЗМІ активно фіксували випадки обстрілів цивільних об'єктів, зокрема шкіл, лікарень і житлових будинків. Наприклад, «Суспільне Чернігів» 4 березня 2022 року повідомило про бомбардування міста, внаслідок якого загинули 47 людей. [9]

Під час облоги Чернігова в лютому-березні 2022 року команда «Суспільне Чернігів» продовжувала інформувати громадськість, незважаючи на складні умови. Шефредакторка новин Алла Скорик зазначила, що через відсутність електроенергії та зв'язку журналісти використовували Telegram і соціальні мережі, аби оперативно сповіщати про повітряні тривоги, системно висвітлювати важливі події. Кількість підписників їхнього Telegram-каналу зросла з трьох до майже 120 тисяч [10].

Журналісти працювали в умовах постійних обстрілів, часто без доступу до базових комунікацій. Вони ночували в приміщеннях редакції, улаштовували чергування для забезпечення безперервного інформування населення. Уже згадувана Алла Скорик підкреслила важливість доставлення радіоприймачів до міста, позаяк багато мешканців не мали доступу до інтернету чи телебачення [10]. Журналісти збирали та публікували розповіді місцевих жителів про пережиті жахи окупації, випадки насильства й

мародерства з боку російських військових. Ці свідчення стали важливими доказами для міжнародних організацій.

Видання висвітлювали факти знищення історичних пам'яток та культурних об'єктів. За даними Міністерства культури та інформаційної політики, станом на 27 травня 2022 року зафіксовано 38 воєнних злочинів проти культурної спадщини Чернігівщини. Періодика детально описувала умови життя під час окупації, нестачу продовольства, медикаментів та інших необхідних ресурсів. Постійно висвітлювалася діяльність волонтерів, які надавали допомогу постраждалим.

Попри ризики, команда «Суспільне Чернігів» продовжувала виконувати свою місію, забезпечуючи мешканців міста актуальною інформацією та підтримуючи моральний дух громади. Можна з певністю констатувати, що роль журналістів у нових випробуваннях, які випали на долю України.

РОЗДІЛ 3. ВИСВІТЛЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗМІ

3.1. Медіапростір і висвітлення подій на Чернігівщині: проблематика висвітлення

Воєнні злочини, вчинені під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, стали одним із ключових об'єктів уваги як національних, так і міжнародних ЗМІ. Чернігівщина, як один із перших регіонів, що опинився під вогнем окупаційних військ у лютому-березні 2022 року, — важливий приклад для аналізу як самих злочинів, так і способу їхнього висвітлення в медіапросторі. Протягом перших тижнів вторгнення Чернігів набув символу стійкості та водночас трагедії. Російські війська вдавалися до масованих обстрілів житлових кварталів, медичних установ, шкіл і культурних пам'яток. У національних ЗМІ ці події почали активно висвітлюватися як приклади воєнних злочинів відповідно до норм міжнародного гуманітарного права. Однак не завжди журналісти мали достатньо доступу або фахової підготовки для належної верифікації інформації. Часто перші повідомлення ви базувувалися на емоційних свідченнях очевидців або прес релізах місцевої влади. Це створювало ризик маніпуляцій або розмивання юридичних дефініцій злочинів. Одна з основних проблем — некоректне використання термінів «геноцид», «воєнний злочин», «злочин проти людяності» в заголовках або подачі новин без прив'язки до юридичних стандартів Міжнародного кримінального суду. Наприклад, у сюжетах телеканалів часто вживалися категорії, що мають емоційне, а не правове навантаження, що може вплинути на сприйняття подій аудиторією та ускладнити згодом судові процеси через завищені очікування суспільства. Деякі журналісти та редакції (наприклад, Hromadske або «Суспільне Чернігів») почали співпрацювати з правозахисними організаціями (ZMINA, Truth Hounds, Центр прав людини UNHCR), аби коректно передавати зміст задокументованих злочинів і долучатися до незалежного збору доказів [11]. Чернігівщина також стала об'єктом активної дезінформації з боку російських

медіа. Пропагандистські канали поширювали фейки про обстріли українською армією цивільних об'єктів або звинувачували місцеву владу в «приховуванні» жертв. Це зумовило потребу для українських медіа діяти не лише як репортери, а й як аналітики — спростовувати фейки, використовувати супутникові знімки, дані OSINT-розслідувань та пояснювати контекст подій. Ось деякі приклади проблематики висвітлення подій на Чернігівщині:

1. Нестача професійної підготовки журналістів у сфері міжнародного гуманітарного права. Часто терміни «геноцид», «воєнний злочин», «злочини проти людяності» використовують без юридичної точності. Це створює плутанину в громадському розумінні та може зашкодити правовим процесам. Внаслідок цього виникає різниця між емоційною реакцією подій суспільством і фактичними стандартами Міжнародного кримінального суду.

2. Обмежений доступ до місць злочинів та джерел інформації

Журналісти під час активних бойових дій мали складнощі з доступом до об'єктів: відсутність безпечного пересування, замінування, зруйнована інфраструктура.

3. Загроза життю та здоров'ю журналістів. Обстріли, вибухи, авіаудари: часто журналісти стають жертвами випадкових атак або обстрілів. Мінне забруднення: після обстрілів та боїв місцевість може бути замінована, що створює додаткову небезпеку. Викрадення, катування, тортури: журналісти можуть бути захоплені в полон, особливо якщо їх сприймають як «ворогів» або «шпигунів».

4. Проблема етичного балансу між інформуванням і травматизацією аудиторії. Фото та відеожертв, зруйнованих будинків, закатованих тіл — важливі докази, але водночас вони можуть перенасичувати інформаційне поле шоківим контентом, що викликає

емоційне вигорання глядачів або вторинну травматизацію.

Деякі редакції не мають чітких протоколів етичного оброблення чутливих матеріалів.

5. Недостатня перевірка фактів і поширення неперевіреної інформації. У перші дні вторгнення ЗМІ часто подавали непідтверджені свідчення, які могли суперечити одне одному, що шкодило довірі до журналістики загалом.

6. Інформаційна війна та дезінформація з боку агресора. Російські ЗМІ та проксіканали активно запускали фейки, спрямовані на дискредитацію ЗСУ, перекладання відповідальності за обстріли на Україну. Висвітлення в українських ЗМІ іноді вимушено було швидким, тобто як відповідь на фейк, а не проактивним (побудова власного наративу).

7. Переважання новинної подачі над аналітикою. Через темп подій більшість публікацій були новинами без подальшого розслідування.

Проблематика висвітлення воєнних злочинів у Чернігівській області — це не лише журналістська прерогатива, а й виклик для всього суспільства: як зберегти правду, етичність і ефективність комунікації в умовах війни. Поступове формування нових професійних стандартів, співпраця з правозахисними організаціями, використання OSINT та юридичний супровід — це шлях до медіа, які не лише інформують, а й служать інструментом справедливості.

3.2. Воєнні злочини в Чернігівській області. Катівня в селі Вишневе, убивство цивільних полонених.

Після деокупації територій Чернігівської області в березні–квітні 2022 року українські та міжнародні слідчі задокументували численні випадки воєнних злочинів, що мали системний характер. Серед найжахливіших

епізодів — катівня в селі Вишневе. Ці події не лише були розслідувані правоохоронними органами України, а й стали об'єктом глибокого журналістського аналізу. Зокрема, медіапроект **«А тут закон. Катівня у Вишневому»** від Суспільного Чернігів [11] та журналістське розслідування про засудження двох російських військових за вбивство братів з Чернігівщини [6] мають високу документальну та суспільну значущість. Цим матеріалам притаманний системний, навіть документальний характер. Ми з моїм колегою Олександром Котенко працювали над цією історією від початку, як тільки стало відомо про звільнення Чернігівщини від росіян. Журналіст “Суспільне Чернігів” Олександр Котенко й оператор Микола Іванчик першими серед інших медійників Чернігівщини змогли потрапити, поспілкуватися та зробити матеріал про катівню в селі Вишневе та розстріл братів Куліченків. Він записав інтерв'ю із Миколою Куліченком про спробу його вбивства росіянами та те, як він зміг урятуватися. [12] Після того, як Олександр Котенко пішов до українського війська, я почала активно працювати над цією темою, відвідувала всі судові засідання, шукала свідків у справі, яких не змогли знайти правоохоронці й весь цей потік інформації вилився у документальний проєкт “Я тут Закон. Катівня у Вишневому”. Знадобилося близько року, щоб зібрати весь матеріал. [13] Ось деталі цього документального проєкту : село Вишневе в березні 2022 року окупували війська РФ. Як встановлено журналістським розслідуванням «Суспільне Чернігів», на лісопильні окупанти облаштували імпровізовану катівню. Там незаконно утримували щонайменше 100 місцевих жителів, деяких — понад 10 днів. Ув'язнені розповіли про фізичні катування, психологічний тиск, а також систематичні побиття й імітації розстрілу. Російські солдати виправдовували своє насильство боротьбою з «партизанами», проте серед затриманих не було жодного озброєного цивільного. Ще одним кричущим прикладом воєнного злочину в Чернігівській області стало викрадення та розстріл двох братів Куліченків. Відео- і фотосвідчення, які зібрали журналісти та правозахисники, були передані слідчим Служби безпеки

України. Наразі встановлено особи деяких військових РФ, причетних до цих дій, зокрема ймовірних командирів підрозділу. Ця справа – одна з перших в Україні, де винесено вирок саме за вбивство цивільних на окупованій території з прямим обвинуваченням у воєнному злочині. Зібрані докази ґрунтувалися на свідченнях місцевих мешканців, результатах судово-медичної експертизи, а також записах перехоплень переговорів окупантів. Журналістські розслідування на базі “Суспільне Чернігів” відіграють у цьому процесі надзвичайно важливу роль. Їхні матеріали не лише інформують громадськість, але й сприяють:

- документуванню фактів для судових процесів;
- міжнародному визнанню дій РФ як воєнних злочинів;
- моральному визнанню жертв та збереженню історичної пам’яті.

Чернігівщина відчула на собі страждання під час російської агресії. Злочини у Вишневому — це не просто трагічні епізоди, а юридичні й моральні маркери, які формують сучасний канон воєнного злочину в умовах українського контексту. Документальні проєкти за зразок «Я тут закон. Катівня у Вишневому» стають не менш важливими джерелами, ніж судові вирoki — вони допомагають зберігати правду там, де її намагалися знищити разом із людьми.

3.3. Роль місцевих журналістів у висвітленні воєнних злочинів та пошуках жертв і свідків

У Чернігівській області журналісти не тільки інформували про події, а й виконували функції свідків, документалістів та своєрідних слідчих — встановлювали деталі злочинів, розшукували жертв і свідків, фіксували докази, співпрацювали з правоохоронними органами та міжнародними структурами. Журналісти регіональних ЗМІ опинилися серед перших, хто почав висвітлювати події в реальному часі. У період активних бойових дій

вони ризикували власним життям, працюючи в умовах обстрілів, відсутності електрики, зв'язку, води.

У випадку з катівнею у селі Вишневе саме журналісти «Суспільне Чернігів» провели глибоке розслідування, записали свідчення жертв, зняли відеодокази й опублікували документальний фільм «Я тут закон. Катівня у Вишневому». [14]. Їхня робота стала одним із джерел для слідчих органів і правозахисних структур. Журналістські матеріали, підготовлені на основі свідчень постраждалих, часто стають додатковими джерелами для кримінальних проваджень. Журналісти не тільки збирають інформацію — вони її верифікують, працюють зі свідками, готують картографічні зведення та хронології. Наприклад, журналісти Суспільного стали одними з перших, хто повідомив про викрадення та розстріл братів Куліченко. Вони не лише інформували суспільство, а й допомагали встановити контекст для суду — спілкувались із родичами, очевидцями, фіксували деталі злочину. Також важливо, що місцеві редакції часто мають незамінні горизонтальні зв'язки в громадах — через родичів, знайомих, волонтерів. Це дає змогу швидко виявляти нові випадки злочинів, навіть якщо вони не потрапили у поле зору центральних ЗМІ або слідства. Місцеві журналісти в Чернігівській області працюють не лише як інформатори, а й як соціальні посередники — між постраждалими і владою, між громадами і правоохоронними структурами. Їм доводиться працювати із людьми, які щойно пережили окупацію, тортури, втрату близьких. Це потребує надзвичайної чутливості та етичного балансу. Багато журналістів Чернігівщини долучилися до ініціатив Truth Hounds, ZMINA, Bellingcat, а також співпрацюють із міжнародними місіями (наприклад, із моніторинговими групами ОБСЄ або Міжнародною комісією з розслідування злочинів в Україні). Вони надають інформацію, свідчення, фотоматеріали, координують польові розслідування.

Журналісти Чернігівської області в умовах воєнного часу стали агентами пам'яті, правди й справедливості. Вони не лише виконують роль

посередників між подією і суспільством, а й допомагають вибудовувати доказову базу, яка в майбутньому може стати підґрунтям для міжнародного правосуддя. Їхня робота — це не лише професійна місія, а й громадянська позиція, що формує історичну пам'ять України.

3.4. Документальний проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому»

Документальний проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» (див. Додаток 1), створений для «Суспільне Чернігів», розкриває одну з найтемніших сторін повномасштабної війни Росії проти України — систематичне катування цивільних під час окупації населених пунктів Чернігівщини у 2022 році. Центральним об'єктом дослідження стала катівня в селищі Вишневе. Документальний розслідувальний фільм (з елементами журналістського свідчення та військово-правової аналітики). Це розповідь про систему тортур і знущань, створену російськими військовими в окупованому селі Вишневе Чернігівської області під час вторгнення в лютому–березні 2022 року. Про людей, які потрапили до рук російських силовиків, пережили фізичне та психологічне катування, перебували в неволі, а дехто — був розстріляний або дивом вижив. Село Вишневе стало одним з центрів окупаційного управління: тут розташовувався передовий пункт управління російської групи військ «Центр», яка наступала на Київ. У селі діяли дві імпровізовані катівні, де російські військові утримували понад 100 людей — військових і цивільних українців.

Ціль дослідження документального проєкту:

1. Донести правду про воєнні злочини РФ;
2. Показати людську історію через свідчення постраждалих;
3. Візуалізувати, як виглядає систематичне насилля на окупованих територіях.

Як автор працював над проєктом?

1. Зібрали свідчення очевидців і постраждалих — людей, які перебували в катівнях у Вишневому.
2. Документально зафіксували факти тортур, побиття, імітацій страт, морального знущання.
3. Провели власне розслідування, в якому ідентифікували російського командира з позивним «Закон» — людину, яка віддавала накази на катування й розстріли.
4. Вийшли на контакт з цим командиром — вперше в українській документалістиці подібного типу, журналісти не лише знайшли винуватця, а й спілкувалися з ним, зафіксувавши його позицію.

Під час підготовки проєкту автор разом з командою до десяти разів виїжджав на місце зйомок, щоб знайти потерпілих, привезти їх на місце воєнного злочину та зібрати всі необхідні свідчення.

1. Інтерв'ю з потерпілими (свідки та жертви);
2. Відео з місця подій: покинута будівля, підвал, інтер'єри катівні;
3. Коментарі журналістки та команди Суспільного;
4. Зйомки сучасного вигляду селища Вишневе.

У проєкті використовувались дані з офіційних джерел, правозахисних організацій та архівні матеріали. Перелік використаних джерел:

1. Офіційні звіти СБУ щодо воєнних злочинів
2. Дані правозахисних організацій
3. Матеріали з архівів новин весни 2022 року
4. Супутникові знімки окупованих територій (де доступні)
5. Репортажі інших українських та міжнародних медіа про воєнні злочини на півночі Київщини.

Процес підготовки матеріалу зайняв у автора 9 місяців, він складався з таких етапів:

1. Концептуалізація - формулювання проблематики: військові злочини проти цивільного населення; вибір об'єкта — Вишневе, де після деокупації виявили сліди катувань; розробка основної гіпотези: терор цивільних як частина воєнної тактики РФ.

2. Польове дослідження. Виїзд до Вишневого; встановлення контактів із місцевими мешканцями; проведення глибинних інтерв'ю зі свідками подій (у т.ч. тими, хто пережив тортури); фото- і відеофіксація об'єкта катувань (в тому числі, з дрона).

3. Обробка і верифікація даних. Перевірка фактів: зіставлення свідчень із офіційними даними; консультації з правозахисниками і юристами (в частині кваліфікації дій як воєнного злочину); оцифрування та архівація відео- та аудіо-матеріалів.

4. Побудова структури проєкту. Створення драматургічного каркасу: вступ – занурення – кульмінація – рефлексія; використання монтажу "контрасту": сучасний вигляд мирного селища кадри з катівні.

Монтаж зі звукопідсиленням: тиша, відлуння, свідчення.

5. Аналітична вставка (основа технології опису). Вмонтовано у центральну частину фільму, складається враження, що це не хаотичне насильство, а частина стратегії залякування цивільного населення.

6. Постпродакшн і поширення. Фінальний монтаж; розміщення на платформах Суспільного; прес-релізи, інтерв'ю з авторкою; обговорення в медіаспільноті та соцмережах; збір фідбеку та можливе оновлення/розширення проєкту.

Проєкт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» — це медійна хроніка воєнного злочину, реалізована через документалістику з елементами аналітики. Його структура і підхід можуть слугувати моделлю для майбутніх розслідувань подібних подій — на перетині журналістики, історії та права. Цей проєкт — не лише про минуле. Він — про відповідальність, про пам'ять, і про право жити у світі, де катівні мають бути знищені не лише фізично, а й у системі безкарності.

ВИСНОВКИ:

Магістерське дослідження, присвячене воєнним злочинам у Чернігівській області та особливостям їхнього висвітлення в засобах масової інформації, дало змогу комплексно проаналізувати це явище крізь призму міжнародного права, журналістської практики — окупації Чернігівщини в лютому–березні 2022 року.

Воєнні злочини, згідно з міжнародним гуманітарним правом, охоплюють найтяжчі форми насильства під час збройних конфліктів: умисне вбивство цивільного населення, катування, незаконне утримання, сексуальне насильство, використання «живого щита», напади на цивільні об'єкти тощо. Усі ці дії є грубим порушенням норм Женевських конвенцій, Додаткових протоколів до них та Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Дослідження підтвердило, що більшість задокументованих злочинів російської армії на Чернігівщині мають чіткі ознаки саме воєнних злочинів відповідно до міжнародної правової класифікації.

Чернігівщина стала одним із перших регіонів, що зазнав масових системних злочинів з боку російських військ. В перші дні повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року на території області відбулися акти, які за своїм характером і масштабом свідчать про цілеспрямовану тактику залякування мирного населення. Найгучніші приклади — авіаудари по житлових мікрорайонах Чернігова, обстріли черги за хлібом, насильницьке утримання людей у шкільному підвалі в Ягідному, викрадення та вбивство братів Куліченків у селі Вишневе. Усе це є складовими одного явища — системного порушення міжнародного гуманітарного права на окупованих територіях.

Окремої уваги заслуговує катівня у селі Вишневе, вона стала

ключовим об'єктом журналістського та правозахисного документування. Тут російські війська влаштували неформальний центр утримання та тортур для цивільного населення і військовополонених. Понад 100 людей було незаконно затримано, з них десятки — піддані фізичному та психологічному насильству. Свідчення постраждалих, зібрані журналістами у документальному проєкті «Я тут Закон. Катівня у Вишневому», вказують на багатоступеневу систему знущань, включно з побиттями, імітаціями розстрілів, позбавленням води, світла, медичної допомоги. У цій катівні було вбито щонайменше двох людей — братів Куліченків, а третій брат, Микола, який дивом урятувався, став головним свідком у судовому процесі. Цей випадок набув юридичної завершеності: український суд виніс заочний вирок двом російським військовослужбовцям за статтею 438 КК України, що стало важливим прецедентом національного правосуддя у справах про воєнні злочини.

Журналістика в умовах війни виступає не просто інструментом інформування, а стає важливою складовою процесу фіксації, збереження й донесення правди. У контексті Чернігівщини регіональні журналісти, зокрема команда «Суспільне Чернігів», виконували роль не лише кореспондентів, але й документалістів, свідків, дослідників. Їхня робота була не менш значущою, ніж діяльність слідчих чи правозахисних організацій. Створення документального проєкту «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» стало прикладом того, як журналістські розслідування можуть мати вплив на хід розслідувань, збереження історичної пам'яті та інформування міжнародної спільноти.

Досвід висвітлення воєнних злочинів у ЗМІ Чернігівської області засвідчив як потенціал, так і проблеми української журналістики. Серед викликів — недостатньо знань про міжнародне право, складність перевірки фактів у зоні бойових дій, етичні дилеми щодо публікації шокуючих матеріалів, загроза життю журналістів. Однак ці складнощі не зупинили журналістів — навпаки, вони стали каталізатором професійного зростання, глибшої співпраці з правозахисниками (Truth Hounds, ZMINA).

Журналісти, що працювали в Чернігівській області, стали не лише документалістами трагедій, а й учасниками формування нових стандартів фіксації воєнних злочинів. Їхня діяльність — це приклад ролі сучасного кореспондента: свідка, дослідника, правозахисника. Вони сприяли не лише формуванню громадської думки, але й збору доказової бази для національного правосуддя.

Документальна журналістика в умовах війни може стати не лише медійним продуктом, а й фактичним доказом у суді, формою відновлення справедливості та інструментом пам'яті. Проекти на кшталт «Я тут Закон. Катівня у Вишневому» мають бути збережені, підтримані, поширені й використані як зразок того, як журналістика може фіксувати найстрашніші воєнні злочини і як ці свідчення допомагають правоохоронцям у пошуках винних, а в подальшому і в покаранні їх. Пропонована магістерська робота може бути практичним інструментом для медійників, які працюють над підготовкою документальних матеріалів, пов'язаних із воєнними злочинами.

Список використаної літератури:

1. Що таке воєнні злочини: визначення, історія виникнення, закони та юрисдикція → ZMINA. ZMINA. URL: <https://zmina.info/instructions/shho-take-voeyenni-zlochyny-vyznachennya-istoriya-vynyknennya-zakony-ta-yurysdykciya/> (дата звернення: 07.08.2025).
2. Стаття 438. Воєнні злочини - Кримінальний кодекс України | Protocol. *Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні!*. URL: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_438/#google_vignette (дата звернення: 07.08.2025).
3. MH17 - Potential Suspects and Witnesses from the 53rd Anti-Aircraft Missile Brigade - *bellingcat. bellingcat.* URL: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2016/02/23/53rd-report-en/> (date of access: 07.08.2025).
4. Електронна бібліотека Інституту журналістики. *Електронна бібліотека Інституту журналістики.* URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1916> (дата звернення: 07.08.2025).
5. Живий щит із 350 заручників у Ягідному - прокурори Чернігівщини спільно з експертами МКС фіксують воєнні злочини РФ. *Головна - Офіс Генерального прокурора.* URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/zivii-shhit-iz-350-zarucnikiv-u-yagidnomu-prokurori-chernigivshhini-spilno-z-ekspertami-mks-fiksuyut-vojenni-zlocini-rf> (дата звернення: 07.08.2025).

6. Суспільне Новини. Довічне для «Закона»: двох військових РФ заочно засудили за викрадення та розстріл братів з Чернігівщини [Електронний ресурс] / Суспільне Новини. – 2024. – 6 серпня. – URL: <https://suspilne.media/chernihiv/940047-dovicne-dla-zakona-dvoh-vijskovih-rf-zaocno-zasudili-za-vikradenna-ta-rozstril-brativ-z-cernigivsini/>
7. Death toll from Russian air strikes on Chernihiv city rises to 47, local authorities say. *Reuters*. URL: <https://web.archive.org/web/20220306193717/https://www.reuters.com/world/europe/death-toll-russian-air-strikes-chernihiv-city-rises-47-local-authorities-say-2022-03-04/> (date of access: 07.08.2025).
8. Суспільне Новини. Обстріл людей у черзі за хлібом у Чернігові: кількість загиблих зросла до 13 людей [Електронний ресурс] / Суспільне Новини. – 2022. – 17 березня. – Режим доступу: <https://suspilne.media/chernihiv/218363-obstril-ludej-u-cerzi-za-hlibom-u-cernigovi-kilkist-zagiblih-zrosla-do-13-ludej/>
9. Оніщенко О. Суспільне Чернігів. *suspilne.media*. URL: <https://suspilne.media/chernihiv/213599-devatij-den-zbrojnogo-napadu-cernigivsina-tekstova-translacia/> (дата звернення: 11.02.2025)
10. Ольга Ж. Алла Скорик, «Суспільне Чернігів»: «Важливо, щоб через російську агресію проти України не утворювалися інформаційні пустелі». *detector.media*. URL: <https://stv.detector.media/regionalni-movnyky/read/7227/2022-03-21-alla-skoryk-suspilne-chernigiv-vazhlyvo-shchob-cherez-rosiysku-agresiyu-proty-ukrainy-ne-utvoryuvalysya-informatsiyni-pusteli/>. (дата звернення: 11.02.2025)
11. Truth Hounds. Вторгнення російських військ на територію Чернігівської області [Електронний ресурс] / Truth Hounds. – [Б. д.]. – URL: <https://truth-hounds.org/cases/vtorgnennya-rosijskyh-vijsk-na-terytoriyu-chernigivskoyi-oblasti/>

12. Суспільне Новини. На Чернігівщині чоловік зміг вибратися з могили після того, як його розстріляли росіяни [Електронний ресурс] / Суспільне Новини. – 2022. – 6 квітня. – Режим доступу: <https://suspilne.media/chernihiv/238192-na-cernigivsini-colovik-zmig-vibrat-isa-z-mogili-pisla-togo-ak-jogo-rozstrilali-rosiani/>
13. Суспільне Чернігів. Я ТУТ ЗАКОН. КАТІВНЯ У ВИШНЕВОМУ + ENG SUB | Документальний проєкт про в'язнів та командира військ РФ, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UgCp6PWIFz8> (дата звернення: 07.08.2025).
14. Баладига С.П. Проблеми розслідування воєнних злочинів на території України та притягнення до відповідальності осіб за їх вчинення. Нове українське право. 2022. Вип. 5. С. 52–58. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.8.7>
15. Міжнародне публічне право: підручник: у 2-х т. / В.В. Мицик, М.В. Буроменський, М.М. Гнатовський та ін.; за заг. ред. В.В. Мицика. Т. 2: Основні галузі. Харків: Право, 2019. 624
16. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста. За ред. Т.Р. Короткого. Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016.-2017. 145с.
17. Рогатинська Н.З. Особливості розмежування між поняттями «військовий» та «воєнний» злочин. Вплив війни на злочинність в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 29-30 квітня 2022 року). Тернопіль: 2022. С. 261–264. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/950/932>.
18. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

19. Ємельяненко В.В., Оробець К.М. Воєнні злочини: поняття, особливості та співвідношення з військовими кримінальними правопорушеннями за кримінальним кодексом України. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2022. № 11(13). С. 123-136.

20. Дослідження: розслідування воєнних злочинів в Україні [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/doslidzhennia-rozsliduvannia-voiennyh-zlochyniv-v-ukraini/32602285.html> (дата звернення: 07.08.2025).

21. Truth Hounds. Нові дані про руйнування Росією Маріуполя у доповіді Truth Hounds, Human Rights Watch і SITU Research [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://truth-hounds.org/cases/novi-dani-pro-rujnuvannya-rosiyeyu-mariupolya-u-dopovidi-truth-hounds-human-rights-watch-i-situ-research/> (дата звернення: 17.08.2025).

22. Представництво ООН в Україні. Воєнні злочини: невибіркові напади на інфраструктуру та систематичне і повсюдне застосування тортур російськими силами – звіт Управління Верховного комісара ООН з прав людини [Електронний ресурс]. – Київ: Представництво ООН в Україні, 31 серпня 2023 р. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/223552-воєнні-злочини-невибіркові-напади-на-інфраструктуру-та-систематичне-і-повсюдне-застосування> (дата звернення: 07.08.2025).

23. ZMINA. В ООН встановили, що Росія вчиняє злочин проти людяності, зневолюючи українців: чому це важливо [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://zmina.info/columns/v-oon-vstanovyly-shho-rosiya-vchynyaye-zlochy n-proty-lyudyanyosti-znevolyuyuchy-ukrayincziv-chomu-cze-vazhlyvo/> (дата звернення: 07.08.2025).

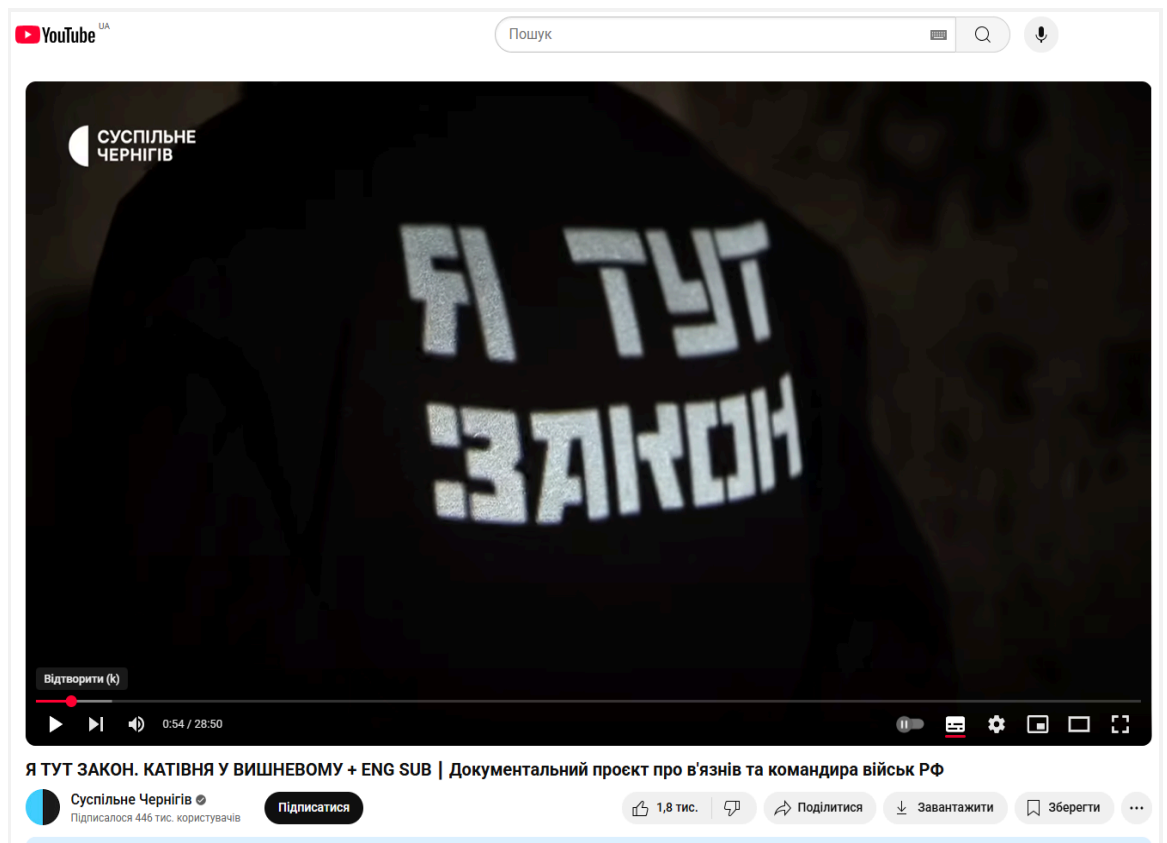
24. Представництво ООН в Україні. Комісія ООН з розслідування порушень в Україні виявила подальші численні воєнні злочини та порушення прав людини [Електронний ресурс]. – Київ: Представництво ООН в Україні, 19 березня 2024 р. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/250021-комісія-оон-з-розслідування-порушень-в-україні-виявила-подальші-численні-воєнні-злочини-та>

ДОДАТКИ

Додаток А

YouTube-сторінка Суспільне Чернігів з посиланням на «Я тут Закон. Катівня у Вишневому»:

<https://www.youtube.com/watch?v=UgCp6PWIFz8>

97 756 переглядів 13 черв. 2024р. #війна #документалка #вторгнення

Це історія про українських в'язнів російських катівень у Вишневому. Тих, хто пережив тортури та полон, тих, кого росіяни розстріляли, і тих, хто дивом вижив.

В лютому-березні 2022 року у селі за 30 кілометрів від Чернігова був передовий пункт управління групи військ "Центр", які наступали на Київ. За даними розслідувачів воєнних злочинів, у двох катівнях в селі насильно утримували більше сотні українських військових і цивільних. Їх сюди звозили з усієї Чернігівщини.

Ті, хто пройшов російські катівні у Вишневому, згадували про російського командира із позивним "Закон", який керував допитами та віддавав накази на розстріл. Ми прагнули розшукати "Закон" і поговорити з ним. І нам це вдалося.

Підпишіться та натисніть 🔔, щоб отримувати сповіщення про нові відео та трансляції.

Ми в Telegram: <https://t.me/suspilnechernihiv>

Ми у Facebook: <https://www.facebook.com/suspilne.chernihiv>

Ми у Viber: <https://bit.ly/suspilnechernihivviber>

Ми в Instagram: <https://www.instagram.com/suspilne.chernihiv>

Читайте новини тут: <https://suspilne.media/regions/chernihiv>

Політика взаємодії з аудиторією на цифрових платформах АТ «НСТУ»: <https://cutt.ly/qkVvY4w>

Сайт філії: <https://cn.suspilne.media/>

Усе про Суспільне читайте тут: <https://corp.suspilne.media/>

#документалка #війна #вторгнення

Текст відео